

**אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדע המדינה**

אליטות פוליטיות וחברתיות וקבוצות מנהיגות במזה"ת בעידן העת'מאני והפוסט-עת'מאני 38-943-71
קורס בחירה, תואר שני, 2 ש"ש

תשס"ז

ד"ר רמי גינת

שעות קבלה: יום ד' 1800-1900

יום ג' 1700-1800

מספר חדר: 2.36

טלפון במשרד: 03-5318826

דואר אלקטרוני: ginatr@mail.biu.ac.il

הקורס יעסוק בלימוד האליטות הפוליטיות והחברתיות במזרח התיכון בעידן העת'מאני ולאחריו. במסגרתו נעמוד על דפוסי שלטון מקומיים, תהליכים חברתיים, מערכת יחסי הגומלין בין השליטים לבין הנשלטים. יעשה ניסיון לבדוק האם הייתה קיימת התאמה בין אופי העילית לבין תמורות אידיאולוגיות ותהליכים פוליטיים וחברתיים בתקופות זמן שונות. הקורס יתמקד גם באספקטים שונים הקשורים למעמד החברתי של העילית, מבנה העילית והיחסים הפנימיים בתוכה; מידת גיבושה של העילית ויחסיה עם קבוצות אחרות בחברה; דרכי ודפוסי פעולתה של העילית; השלבים ההיסטוריים השונים בתהליך התפתחותן של קבוצות המנהיגות במזה"ת.

מבחינה מבנית הקורס יכלול את הנושאים הבאים:

1. דיון אינטרדיסציפלינרי כללי בסוגיית המונח אליטה ומשמעויותיו;
 2. מבנה ההיררכיה החברתית בחברות המזרח-תיכוניות;
 3. מבן ומאפיינין של האליטות העת'מאניות בעידן הקלאסי;
 4. עידן הרפורמות באימפריה העת'מאנית: קבוצות מנהיגות פוליטיות וחברתיות במרכז ובפריפריה;
 5. צמיחת הלאומיות הערבית והופעתן של קבוצות מנהיגים לאומיים;
 6. המנהיגות הלאומית השלטת והניסיון הקצר בפרלמנטריזם;
 7. שלב ההפיכות הצבאיות בעולם הערבי: צבא ופוליטיקה בעידן הפוסט-קולוניאלי;
 8. האליטות השליטות בעולם הערבי במחצית השנייה של המאה ה-20.
- הדיון בנושאים 5-8 יהווה את חלקו הגדול יותר של הקורס כאשר ההתמקדות תהיה בעיקר מדינות הבאות: מצרים, סוריה, עיראק, ירדן, ערב הסעודית ולבנון.

מטלות הקורס:

1. נוכחות והשתתפות בשיעורים חובה-- יהוו 20% מהציון הסופי. ההשתתפות כוללת קריאת חומר חובה ומעורבות פעילה בשיעורים (קיימת גם אפשרות להצגת נושא בכיתה בתאום עם המרצה, בנוס של 5 נקודות לציון הסופי).
2. ביבליוגרפיה: הפריטים הביבליוגרפיים המופיעים ב-* הן קריאת חובה.
3. בחינה בסוף השנה שתקיף את כל החומר שנלמד בכיתה במהלך הקורס, כולל קריאת החובה – ציון הבחינה יהווה 80% מהציון הסופי. הבחינה תהייה סגורה ותכלול 5 שאלות מתוכן יהיה צורך לענות על 3. השאלות מנוסחות כך שהתלמיד יידרש להפגין הבנה של החומר ויכולת ניתוח.

תכנית הקורס:

נושא 1: דיון אינטרדיסציפלינרי כללי בסוגיית המונח אליטה ומשמעויותיו; מבנה ההיררכיה החברתית בחברות המזרח-תיכוניות

קריאה:

*. ט.ב. בוטמור, העילית והחברה (מרחביה: ספרית פועלים, 1965), עמ' 9-77, 104-124.
305.52 בוט. על (129282)

גטאנו מוסקה, "המעמד השליטי", מתוך ש.ג. איזנשטדט, עמנואל גוטמן ויעל עצמון (עורכים), מדינה וחברה סוגיות בסוציולוגיה פוליטית (תל-אביב: עם עובד, 1976), עמ' 159-173.
שמור מדעי המדינה לפי מדי. וח (19643)

גינתר רות, "שלטון אישי, פטרימוניאליות ובניית אימפריה במדינות החדשות", שם, עמ' 120-129.
כנ"ל

S.N. Eisenstadt, "Convergence and Divergence of Modern and Modernizing Societies: Indications from the analysis of the Structuring of Social Hierarchies in Middle Eastern Societies", *IJMES*, Vol. 8, (1977), pp. 1-27.

כתב עת אלקטרוני

*. George Lenczowski, *Political Elites in the Middle East* (Ann Arbor, Michigan: UMI, 1996), pp. 1-15.

305.520956 POL (375511)

נושא 2: מבנן ומאפיינן של האליטות העות'מאניות בעידן הקלאסי.

*. קריאה: אהוד טולידאנו, **מבוא לתולדות האימפריה העות'מאנית** (תל-אביב: משרד-הביטחון-ההוצאה לאור, 1985), עמ' 38-72.

בספריה להיסטוריה 956 טול.מב (30700)

*. Albert Hourani, "Ottoman Reform and the Politics of Notables", in W.R. Polk and R.L. Chambers (eds.), *Beginnings of Modernization in the Middle East*, pp. 44-54.

303.40956 CON (435342)

Steven Rosenthal, "Urban Elites and the Foundation of Municipalities in Alexandria and Istanbul", *Middle Eastern Studies*, Vol. 16, No. 2, (1980), pp. 133-125.

כתב עת בספריה מדעי החברה

נושא 3: עידן הרפורמות באימפריה העות'מאנית: קבוצות מנהיגות פוליטיות וחברתיות במרכז ובפריפריה א. מרכז

*. S. Mardin, *The Genesis of Young Ottoman Thought* (Princeton: Princeton University Press, 1962), pp. 107-132.

956.1015 MAR (480897) בספריה להיסטוריה

ב. הסהר הפורה

*. Albert Hourani, "Ottoman Reform and the Politics of Notables", *ibid*, pp. 54-68.

956.1015 MAR (480897) בספריה להיסטוריה

משה מעוז, **סוריה החדשה, תמורות פוליטיות וחברתיות בתהליך הקמת קהי ליה לאומית** (תל-אביב: רשפים, 1974), עמ' 18-30.

956.91 מעו.סו (250373)

ג. מצרים

F. Robert Hunter, "The Cairo Archives for the Study of Elites in Modern Egypt", *IJMES*, Vol. 4 (1973), pp. 476-488.

EJournal

Gabriel Piterberg, "The Formation of an Ottoman Egyptian Elite in the 18th Century", *IJMES*, Vol. 22 (1990), pp. 275-289.

EJournal

*. F. Robert Hunter, "Egypt's High Officials in Transition from a Turkish to a Modern Administrative Elite, 1849-1879", *Middle Eastern Studies*, Vol. 19, No. 3, (1983), pp. 277-300.

כתב עת בספריה מדעי החברה

ד. צפון אפריקה

Tal Shuval, "The Ottoman Elite and its Ideology", *IJMES*, Vol. 32 (2000), pp. 323-344.

EJournal

נושא 4: צמיחת הלאומיות הערבית והופעתן של קבוצות מנהיגים לאומיים.

א. אזור הסהר הפורה

*. C. Ernest Dawn, "The Rise of Arabism in Syria" in Passim, *From Ottomanism to Arabism* (Chicago and London: University of Illinois Press, 1973), pp. 148-179.

אין

Philip S. Khoury, *Urban Notables and Arab Nationalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), pp. 55-74.

אין

ב. מצרים

*. Israel Gershoni & James Jankowski, *Egypt, Islam, and the Arabs* (New York and Oxford: Oxford University Press, 1986), pp. 23-54.

320.540962 GER (273579)

ג. מנהיגות המרד הערבי

*. J. Kostiner, "The Hashemite 'Tribal Confederacy', of the Arab Revolt, 1916-1917", in E. Ingram (ed.), *National and International Politics in the Middle East Essays in Honour of Elie Kedourie* (London: Frank Cass, 1986), pp. 126-143.

956 NAT (62927)

נושא 5: המנהיגות הלאומית השלטת והניסיון הקצר בפרלמנטריזם

א. אזור הסהר הפורה

Philip S. Khoury, "Factionalism Among Syrian Nationalists During the French Mandate", *IJMES* Vol. 13 (1981), pp. 441-469.

EJournal

*. Philip S. Khoury, "Syrian Urban Politics in Transition: The Quarters of Damascus During the French Mandate", *IJMES*, Vol. 16 (1984), pp. 507-540.

EJournal

*. Michael Eppel, "The Elite, the Effendiyya, and the Growth of Nationalism and Pan Arabism in Hashemite Iraq, 1921-1958", *IJMES*, Vol. 30 (1998), pp. 227-250.

EJournal

*. יהושע פורת, צמיחת התנועה הלאומית הערבית הפלסטינאית 1929-1918 (תל-אביב: עם עובד, 1976), עמ' 55-23.

E 329.2 פור צמ (214758)

ב. מצרים

*. פ.ג'י וטיקויטיס, תולדותיה של מצרים ממוחמד עלי עד סאדאת (ירושלים: מאגנס, 1983), עמ' 288-266.
Ralph M. Coury, "Who 'Invented' Egyptian Arab Nationalism?", Part 1 & Part 2, *IJMES*, Vol. 14, (1982), pp. 249-281, 459-479.

EJournal

ד. בחצי האי-ערב

A.S. Bujra, "Urban Elites and Colonialism: The Nationalist Elites of Aden and South Arabia", *Middle Eastern Studies*, Vol. 6, No. 2, (1970), pp. 211-189.

כתב עת בספרית מדעי החברה

נושא 6: שלב ההפיכות הצבאיות בעולם הערבי: צבא ופוליטיקה בעידן הפוסט-קולוניאלי
ס.א. פינר, האיש על גב הסוס, מקומו של הצבא בפוליטיקה (תל-אביב: מערכות, 1982), עמ' 295-252, 96-38.

שמור מדעי המדינה לפי פינאי (132852)

*. אליעזר בארי, *הקצונה והשלטון בעולם הערבי* (מרחביה: ספרית פועלים, 1966), עמ' 13-20, 241-246, 326-324.

322.50956 באר.קצ (131488)

*. Manfred Halpern, *The Politics of Social Change in the Middle East and North Africa* (Princeton: Princeton University Press, 1963), pp. 78-51.

309.156 HAL (324964) בספריה להיסטוריה

Elie Kedourie, *Politics in the Middle East* (Oxford and New York: Oxford University Press, 1992), pp. 306-325.

956 KED (199939)

*. Eliezer Be'eri, "The Waning of the Military Coup in Arab Politics", *Middle Eastern Studies*, Vol. 18, No. 1, (1992), pp. 69-81, 128.

כתב עת בספרית מדעי החברה

G.H. Torrey and T. F. Devlin, "Arab Socialism", in J.H. Thompson and R.D. Reisschaver (ed.), *Modernization of the Arab World* (Princeton: Van Nostrand, 1966), pp. 178-196.

297.94 MOD (60963)

נושא 7: האליטות השליטות בעולם הערבי במחצית השנייה של המאה ה-20.

א. מצרים

*. Shahrough Akhavi, "Egypt: Neo Patrimonial Elite", in F. Tachau (ed.), *Political Elites and Political Development in the Middle East* (New York: J. Wiley, 1975), pp. 69-104

אין

P.J. Vatikiotis, *Nasser and His Generation* (London: C.Helm, 1978), pp. 157-200.

962.053092 NAS(VAT) (209104)

Robert Sprinborg, "Patterns of Association in the Egyptian Political Elite", in, Lenczowski, *Political Elites in the Middle East*, pp. 83-107.

305.520956 POL (375511)

Uri M. Kupferschmidt, "Nasserist and Post-Nasserist Elites in an Official Biographical Lexicon", in: Elie Podeh and Onn Winckler (eds.), *Rethinking Nasserism* (Gainesville: University Press of Florida, 2004), pp. 163-176.

962.052 RET (1092246) בספריה להיסטוריה

ב. עיראק

*. Charles Tripp, *A History of Iraq* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), pp. 181-5, 264-271.

956.704 TRI (469117) בספריה להיסטוריה

Eliezer Be'eri, *Arab Officers in Arab Politics and Society* (Jerusalem: IUP, 1969), pp. 171-209.

אין

*. Amatzia Baram, "The Ruling Political Elite in Ba'thi Iraq, 1968-1986: The Changing Features of a Collective Profile", *IJMES*, Vol. 21 (1989), pp. 447-493.

EJournal

ג. סוריה

*. M.H. Van Dusen, "Syria: Downfall of a Traditional Elite", in F. Tachau, *ibid*, pp. 139-154

אין

*. Elie Podeh, *The Decline of Arab Unity, The Rise and Fall of the United Arab Republic* (Brighton: Sussex Academic Press, 1999), pp. 11-24.

962.053 POD (551951) בספריה להיסטוריה

Alasdair Drysdale, "The Syrian Political Elite, 1966-1976: A Spatial and Social Analysis", *Middle Eastern Studies*, Vol. 7, No. 1, (1981), pp. 3-30.

כתב עת בספרית מדעי החברה

*. Mahmud A. Faksh, "The Alawi Community of Syria: A New Dominant Political Force", *Middle Eastern Studies*, Vol. 12, No. 2 (1984), pp. 133-153.

כתב עת בספרית מדעי החברה

אייל זיסר, בשם האב, בשאר ראל-אסד : שנים ראשונות בשלטון (תל-אביב : אוניברסיטת תל-אביב, ההוצאה לאור, 2003), עמ' 60-92.

956.91042 זיס.בש (585588)

ד. ערב הסעודית

*. M. Wenner, "Saudi Arabia: Survival of Traditional Elites", in F. Tachau, *ibid*, pp. 157-188.

אין

ה. לבנון

*. Iliia F. Harik, "Political Elite f Lebanon", in, Lenczowski, *Political Elites in the Middle East*, pp. 201-220.

305.520956 POL (375511)